

розвитку у вирішенні життєвих і освітньо-професійних ситуаціях, організований на багатоконцептуальних засадах індивідуалізованої освітньо-професійної діяльності.

Аналіз філософського (С. Іконнікова, О. Конт, Л. Коган і Ю. Бардин), соціологічного (С. Поліщук, В. Радул, Г. Яворська), акмеологічного (А. Бодальов, А. Деркач, Н. Кузьміна), психологічного (Е. Еріксон, Л. Колберг, А. Маслоу, К. Платонов, К. Роджерс) підходів до поняття «зрілість» дає можливість визначити її як інтегративний показник якості особистості, як неперервний процес і результат розвитку її станів на різних етапах життя людини, що характеризується найвищими особистісними досягненнями повноцінної духовної, інтелектуальної та фізичної самоактуалізації, самореалізації та саморозвитку якісних ознак і повною реалізацією та стабілізацією здібностей особистості як складників її інтегрованості в соціум.

Дослідження поняття «духовна зрілість» в роботах Б. Братуся, Ю. Гільбуха, І. Ільїна, В. Рибалки, Т. Шибутані дало нам змогу визначити «духовну зрілість» майбутнього вчителя як процес і результат особистісно-професійного розвитку інтегрованої якості, що характеризується здатністю до психологічної близькості з іншими людьми, що включає такі особистісні якості як доброзичливість у ставленні до людей, емпатію, вміння слухати, потребу в духовній близькості з іншими людьми.

Зазначені вище твердження покладено в основу авторського формулювання нами поняття «розвиток духовної зрілості майбутнього вчителя» як становлення усвідомлення майбутнім педагогом власної міжлюдської моральної позиції, за яку він несе відповідальність і підтверджує своїми вчинками, досягнення ним найвищого ступеня розвитку таких інтегративних якостей найвищих особистісних досягнень: близькість, контактність, потреба у спілкуванні, піклуванні та повага до інших, колективізм, відкритість і доброзичливість у ставленні до людей, терпимість і толерантність, емпатія та глибинність переживань, гармонія з оточенням, розуміння сенсу життя, потреба у духовній близькості з іншими.

Результати дослідження засвідчують досягнення його мети щодо визначення сутності та структури багатоконпонентного феномену «розвиток духовної зрілості майбутнього вчителя».

Список використаної літератури

1. Хьелл Л. Теории личности. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 607с.
2. Якобсон П. М. Психологические компоненты и критерии становления зрелой личности. *Психологический журнал*. 1981. № 4. С. 141–149.

Наталія ПУСЕПІНА

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Процеси реформування вітчизняної національної системи освіти вимагають оновлення й модернізації навчальних технологій вищої школи. Підвищення рівня якості освіти є найважливішою проблемою, обумовленою потребою формування позитивних умов для індивідуального розвитку та самореалізації особистості.

Питання вдосконалення педагогічного процесу досліджували Я. Болюбаш, А. Бойко, Л. Ткачук, М. Приходько, Ю. Присяжнюк, А. Сущенко, Г. Черній та ін.

У процесі підготовки, зокрема, майбутніх учителів актуальним є застосування інтерактивних методів та форм діяльності. Як свідчать науково-педагогічні дослідження (М. Кларін, І. Козак, О. Комар, І. Луцик, А. Мартинець, О. Пометун та ін.), у сучасних умовах це є одним із перспективних напрямів удосконалення педагогічного процесу як загальноосвітньої, так і вищої школи.

На думку І. Луцик, інтерактивне навчання – це навчання, занурене в спілкування (але не замінене ним). Воно зберігає кінцеву мету і основний зміст освітнього процесу, але видозмінює форми з трансляційних на діалогові, тобто засновані на взаємодії [3, с. 60]. Сучасне трактування інтерактивного навчання базується на його розумінні як взаємодії суб'єктів педагогічного процесу із навчальним середовищем.

При цьому М. Кларін [2] і А. Мартинець [4] навчальним середовищем вважають досвід, який підлягає засвоєнню, а також діяльність учасників навчально-виховного процесу. Як підкреслює М. Кларін, «йдеться не просто про включення емпіричних спостережень, життєвих вражень студентів як допоміжного ілюстративного доповнення. Досвід тих, хто навчається, виступає центральним джерелом навчального пізнання» [2, с. 86]. Змінюється і функція викладача, який виступає організатором взаємодії студентів із навчальною інформацією, опосередкованою їхнім власним досвідом.

Так, М. Перець виділяє основні компетенції викладача в залежності від виконуваної ним ролі (експерта, організатора, фасилітатора) в умовах інтерактивного навчання [5, с. 56-57]. Взв'язавши за основу систематизовані дослідницею компетенції, вважаємо, що під час підготовки майбутнього вчителя викладач-експерт здійснює представлення нового матеріалу, забезпечення його унаочнення, відповідає на питання студентів; викладач-організатор забезпечує взаємодію суб'єктів процесу підготовки, здійснює формування студентських мікрогруп у відповідності до передбачуваних завдань діяльності й особистісних якостей та інтересів, координує їх виконання; викладач-фасилітатор надає науково-методичну допомогу, здійснює супровід індивідуально-пізнавального пошуку, створює умови для особистісного розвитку студентів.

Оскільки визначальною особливістю застосування інтерактивних методів і форм навчання є влюченість усіх учасників педагогічного процесу до активного пізнавального пошуку, для цієї діяльності характерні міжособистісне і професійне партнерство, співробітництво і творчість.

На думку А. Мартенець, Л. Пироженко, О. Пометун, застосування інтерактивних методів і форм навчальної діяльності не тільки забезпечує атмосферу комфортності навчання, а й сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок, формуванню громадянської позиції, допомагає встановленню педагогічно доцільних відносин викладачів і студентів, згуртовує колектив, привчає співпрацювати, зважаючи на думки оточуючих, реалізує виховну функцію [4].

Таким чином, практичне втілення інтерактивних методів і форм навчання безпосередньо пов'язуємо із забезпеченням іншої педагогічної умови – формування суб'єкт-суб'єктних відносин викладача і студентів, обґрунтованих А. Бойко [1].

До найефективніших методів і форм інтерактивної взаємодії у процесі підготовки майбутніх учителів відносимо: дискусію, розв'язок проблемних завдань (ситуаційне навчання), дидактичні ігри, «інтелектуальний штурм».

Навчальна дискусія дає можливість майбутнім учителям висловлювати власну думку, доводити її, здійснювати цілеспрямований пошук аргументів, забезпечує самоствердження особистості, сприяє формуванню навичок переконливо відстоювати власну позицію, толерантно ставитися до думок інших.

Розв'язування проблемних завдань (ситуаційне навчання). Цей метод передбачає постановку проблемних педагогічних завдань і самостійне їх вирішення майбутніми вчителями. Викладач здійснює попередній інструктаж і, за потреби, поточний контроль за виконанням завдань. При цьому процеси засвоєння і застосування знань, умінь і навичок відбуваються впродовж пошуку шляхів розв'язання проблемних завдань.

Ігровий метод – цілеспрямована колективна взаємодія, яка об'єднує учасників для створення предметного і соціального середовища, моделювання системи відносин, характерних для визначеної професійної діяльності. Завданням є навчання, розвиток і

виховання майбутніх учителів, а також надання їм можливості практичного застосування знань, умінь і навичок у навчально-виховному середовищі.

Метод „інтелектуального штурму” спрямовується на активізацію розумової діяльності через спільний пошук вирішення складної педагогічної проблеми. Подібно до навчальної дискусії, цей метод забезпечує формування культури професійного спілкування, вміння працювати в команді, сприяє подоланню шаблонів і стереотипів мислення. Важливе значення методу «інтелектуального штурму» полягає в розкритті творчого потенціалу особистості педагога.

Анотування – лаконічний виклад змісту прочитаного, що дозволяє розкрити основну думку науково-педагогічної праці, показати підходи автора до проблеми. Напрацьовані відомості студенти використовують у якості професійної науково-педагогічної джерельної бази практичної діяльності.

Рецензування дає можливість майбутнім учителям опанувати навичками об’єктивного оцінювання науково-педагогічних та інших літературних джерел, виділяти позитивні здобутки й окреслювати перспективні напрями наукових пошуків.

Екскурсія – як форма освітньо-виховної діяльності застосовується для комплексного (візуального, вербального, емоційного) сприймання наочних об’єктів з метою інтелектуального, естетичного і духовного розвитку особистості. Ця форма стимулює пізнавальну активність, інформаційно збагачує, забезпечує виховний вплив на майбутніх учителів; з іншого, наочно представляє використання теоретичних положень музейно-педагогічної діяльності у практиці, сприяє формуванню умінь і навичок освітньо-виховної діяльності в музейному середовищі.

Презентація використовується з метою представлення й актуалізації творчого доробку педагогів, науковців, студентів тощо.

Семінар-практикум проводиться з метою колективного обговорення теоретичних і прикладних питань, а також повідомлення студентами самостійно підготовлених доповідей, рефератів, підготовки під керівництвом викладача сценаріїв заходів, презентацій, виставок, інших форм освітньо-виховної діяльності.

Індивідуальні та групові консультації є ефективною формою педагогічного керівництва навчальною і, особливо, науково-дослідницькою діяльністю студентів. Під час консультування допомагаємо майбутнім учителям визначитися з тематикою наукових повідомлень, статей і виступів на студентських конференціях.

Отже, інтерактивні методи і форми навчання активізують пізнавальну діяльність, забезпечують міцність засвоєння знань, формування умінь і навичок, створюють умови для особистісної самореалізації кожного, сприяють налагодженню професійно орієнтованої взаємодії суб’єктів навчально-виховного процесу.

Список використаної літератури

1. *Бойко А. М.* Оновлена парадигма виховання : шляхи реалізації / А. М. Бойко. – К. : ІЗМН, 1996. – 232 с.
2. *Кларин М. В.* Интерактивное обучение инструмент освоения нового / М. В. Кларин // *Инновации в образовании.* – 2001. – № 5. – С. 85-95.
3. *Луцик І. Г.* Використання інтерактивних методів як засіб створення інтенсивного освітнього середовища / І. Г. Луцик // *Нові технології навчання : наук.-метод. зб.* – Вип. 46 / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти. – К., 2007. – С. 59-63.
4. *Мартинець А. М.* Нові педагогічні технології : інтерактивне навчання / А.М. Мартинець // *Відкритий урок.* – 2003. – № 7–8. – С. 28-31.
5. *Перець М. В.* Використання інтерактивних технологій у вищому навчальному закладі : теоретичний аспект / М. В. Перець // *Педагогіка і психологія професійної освіти.* – 2005. – № 3. – С. 54-59.